Излази сваког четвртка за цијелом табаку.

Стаје за *Црну Гору, Аустро-Угарску, Босну и Херцеговину;*

годишње . . . 6 фиорина по године . 3 „ на четврт године 1 „ 50.

За *Србију* годишње 20 дин. ла по године . 10 „ на четврт године 5 „

све друге земље 20 фран. годишње.

ЦРНОГОРКА

ЛИСТ ЗА

КЊИЖЕВНОСТ И ЗАБАВУ.

Уредник:

ЈОВАН ПАВЛОВИЋ.

Претплата из Црне Горе и сва писма шаљу се самом уреднику.

Претплата из Србије упућује се Велимиру Валожићу у Београд, а из другијех крајева под адресом P. Ramadanović Cattaro (за „Црногорку").

Претплату примају сви наши књижари и новинарске експедиције. Нефранкирана писма не примају се.

Број 10. ЦЕТИЊЕ, 8. Марта 1884. Година I.

Одисаји родитељскога срца.

Пјесме Ј. Сундечића.

Логом лежи.

Логом лежи млад голубак;
Сав у живом огњу гори:
Силе су му малаксале:
Бочица га тешка мори.

*

Више њега лебди сјетна
Поражена голубица:
Свог драгога тиђа гледа,
Па премире, кукувица;

*

Гледа тиђа, гдје се мучи:
Па са својом душом гриje;
Сваки покрет, сиротанка:
Очима му својим пије.

*

Он уздахне:... уздах њојзи
Одвали се из дубине;
Он се малко поразведри:
И њој лице одма сине. —

То не лежи сив голубак,
Нит је крај њег голубица:
Него синак... а крај синка
Ојађела, вај! мамица.

*

Бди над својим бôним синком:
Пожуде му е очи лови:
Понуде му слатко пружа:
Жељици му свакој гови....

*

Бог је сами тај пламенак
У мајчину груд зажега';
Најсветија ствар на земљи:
Мајчина је златна њега.

*

Нема слике да преставља
Побуднијег на св'јет' чина:
Над мајчину слику — када
Лебди покрај бôна сина. —

Котор, 15. Јануара 1884.

Ој, природо.

Ој, природо, што си така!...
Сух и труо храст
Тврдо држиш у жовоту
И недаш му паст;
А мирисан, свјеж и зелен
Да обориш струк:
Свој си оштро наперила
Смртоносни лук.
Молим ти се, преклињем те,
Струк поштеди тај:
А животу гњила храста
Ти учини крај!...
Муња и гром и олуја,
Слушају ти глас;
Мене стара ти умори:
Буд' ми синку спас! —

Котор, 8. Децембра 1883.

Клањам ти се....

Клањам ти се, света р'јечи;
Клањам ти се душом, т'јелом,
И пред тобом метаниШуђ,
Тврду земљу бијем челом!...

*

Ти ми кажеш, јасно кажеш:
Бог да кара ког милује;
А тајанства божанствена
Богомрзник сам не штује. —

*

Ја вјерујем томе слову;
Јер иначе бит не може:
Ти милујеш кога караш,
Милујеш га, добри Боже!

NACIONALNA BIBLIOTEKA CRNE GORE ĐURĐE CRNOJEVIĆ

Карај, карај, — а милуј ме:
Буди са мном воља твоја!...

Карао ме ил' милова':
Славиће те душа моја! —

Которр, 3. Јануара 1884.

Ахал-Текинци
или
Туркомани.

Пише Ј. Поповић-Липовац.

(Наставак).

IV.

Жалосна је судбина онога, који је пао у руке Текинцима. Многи руски војник окушао је то на самом себи, што ћу причати, припада причању Никите Цивашева, који је пробавио около три мјесеца по текинским углима.

7. Октомбра 1878 шестина нас топција: ја, Мјаки, Панђуилин, Зиман, Петини Макаров, удаљисмо се на 10 врста од тврђаве Чати, да напасемо камиље и да наберемо траве за коње, од оружја нијесмо ништа имали са собом. Дошавши на мјесто а неочекујући никакве опасности, разиђосмо се куд који, да би што пријед свршили посао. Један је пјевао какву пјесмицу, други звиждао, неки су пушили, а нико од нас није примјетио како нас иза шумарка стражаре разбојници Текинци. Кад им се чинило најудобније, нападну нас са ужасном виком. Дадосмо се у бјегство, али зар се може утећи брзоногом коњу текинском? Нијесу нас спасла ни поља усијана ражју. Један само Макаров побјегао је на неколико стотина корака, но ту брскост платио је скупо. Ражљућени Текинац једним ударом осјече му гкаву, па спустив се с коња изудара још неколико пута трупину јадникову. Најпослије кад се увјерио, да је Макаров мртав с киде с њега обућу и одијело на дође својим друговима. Ми смо дотле стојали у неку избу; сцена, која се збила пред нашим очима оледила нам је крв у жилама, чинило нам се да срце престаје куцати. Убица је међутим гледао са осмјехом на нас, говорећи нешто друговима. Мислили смо, да и нас очекује судбина друга нам Макарева. Најпослије удар бича по лицу и знаци, да идемо за побједоцима — ријеше сумњу. Живот нам оставише. Слава Богу, ми можемо поћером Козака сустигнути бити. Може бити и влада ће се заузети за нас, откупиће нас или потребовати како би нас непријатељ одао; надали смо се, да можемо и побјећи. Ударци текинске канџије брзо су нам разагнали снове. Поћерају нас у Аул, али је веома трудно било мјерити се са чилим текинским коњима. Што смо даље ишли, више смо се морили и више нам је канџија ударала по тијелу. Канџија је просјецала у тијело, крв је бризговима точила.

За ово вријеме нашег жалосног путовања, није нам пошло за руком, да проговоримо један с другим, тек по гдјекад би чули очајни уздисај Петина: „боже мој, ја умирем!...“ Такс смо трјели до увече. Пред само вече, уставимо се на обали некакове ријеке. Текинци напоје коње и себе, а нама не дадоше ни капи. Жеђ нас је морила ужасно, за капљу воде, чини ми се, дао би све на свијету. Заман пођох ријеци но текинска канџија устави ме јадника.

За ово вријеме одмора од по часа, Текинци су живо о нечем говорили. По жестовима могло се видјети, е незнају како да нас раздијеле. Један приђе к мени, попипа ме по ногама и мишицама машући главом у повлад. Други су то исто радили с мојим друговима. Још, чињаше се, нијесу се сагласили у погледу наших хаљина; најпослије нам заповиједе да се дижемо и крећемо.

Цијелу смо ноћ путовали привезани конопима за коње.

Ујутру око 3 сата починусмо у пустињи, око 10 сати пођемо даље и са невјероватним напрезањем једва дођемо тврђави Кара-Кали. На сусрет нам изиђе читави Аул, поздрављајући дивљим криком четнике; нас су очекивали друкчији поздрави: мушки су нас били ногама, жене пљувале у лице, а дјеца нас прскала блатом, све се то чињело, да се покаже крајње презирање проклетим ђаурима. Нама је остало само да проклињемо дан рођења и оваку судбу. Никад нијесам тражио смрти, али тада бих умро врло радо.

Примјетићу да сам се једва једвице држао на ногама, мучитељи нам дозволише да сједнемо, даваше нам из њеког орљавог чанка мало воде. Неколико приганица утолише нам глад, не треба ни рећи, како нам бијаху слатке неосврћући се на непрестано ружење и пљување у лице. У то вријеме ми смо могли што год проговорити, али смо мучали. Једва ће неки: „видиш, проклети некрсти не дају нам мира“, мислећи овдје малу дјецу, која се непрестано бацаху блатом на нас. Тим се разговор свршио.

Другог дана одведу мене и Петина лијево, остале десно, но прије тога су нас свукли до кошуље. „Збогом, браћо“ зазвучао је тужан опроштај са свих страна. Веле, да има много

мука на свијету, али тешко да је веће но по врелом, шиљастом камену ићи бос. Испрва би хтио, да бирам, гдје бих стао, али не помаже. Што је стало Текинцу на добром коњу, да разбира, гдје ћеш ти да станеш? Идеш, камење проваљује кожу, проваљује месо, мука, али мораш привикнеш, к њојзи.

Ни на што се не обзиреш, очајање закупљује физични бол. Тако смо ишли до конака. На конаку заспим као заклан.

Други дан око 11 сати били смо у Кара-Кали. Срели су нас као и у пређашњем Аулу. Поновили се обични поздрави адресовани нашим мучиоцима и пљување, ругање и све редом несреће. Неколико дана нијесу нам дали мира, док нас нијесу свикли. Наш домаћин био је сирома, није имао ни честите кибитке. Цијело имање састојало му се: у добром, лијепом коњу и постаријој персијанки, робињи. Коња је по ноћи спутио и мене до њега. За неколико времена опредјели ми се положај, био сам роб у правом смислу ријечи, посао ми је био вући воду, а за непослушност канџија ми није мањкало. Хране рђаве, на дан фунат и по приганица из овчијег лоја, и једном у недјељи пилав.

Бјех врло рђаво обучен, а бос довијека. Послије ми допуште, да сам се могао састајати с Петиним. Састанемо се; поразговарамо се, па два часа прођу као минута. Код куће ми је симпатизирало једино створење, заробљена Персијанка, те сам могао Бога фалити, што Текинци и жене не окивају, једног јутра око наше кибитке сабрао се читав Аул, зачудо је откуд и зашто, кад тек послије дознасмо, да је то нама у почаст. Хоће да нас обрате у Мухамеданство. Ми се ријешимо, да гинемо. Боље је умријети, но изневјерит православије! Но то тако ражљути апостоле мухамеданства, да су нас били немилице. Срећом у то дођу наши домаћини, (газде). Ми смо им били мили, тако као и остала работа.

Послије два мјесеца добијем писмо од мог командира штапс-капетана Гајтинова, гдје ме храбри да не клонем, да се надам у Бога и т. д. Писмо се свршавало обећањем да ће ме избавити, ја опишем моје мучење како сам знао и умио и молим, да похитају док нијесам умр'о.

Петин покуша да се спасе сопственом снагом и већ је побјегао на на 10 врста, али на 11 буде ухваћен. Домаћин узбуни све село, те се сви пуште у потјеру за њим, у кога је год коњ био наредан. Читавом Аулу окле побјеже заробљеник велика је срамота, за то они и гоне их тако усрдно.

Послије те преписке судбина ми се олакша Текинац се надао откупу и то је био важан разлог, да ме и боље ране и да се понашају самном врло човјечно. Послије доласка сердар Текма, одведоше ме у његово село, гдје сам живио 20 дана, по томе његов син поведе у земљу Гоклана, гдје сам остао 18 дана, 19 ме пошљу у Чат на пристава, капетана Јакупова. Петин је горе прошао, њега је купила богата удовица, која га није хтјела пуштити док јој Руси не пуште сина.

Августа 1878 ослободе Козаци једног водника Александрапољског пука, чија судба је готово слична судби Цивашева, само је био сретнији у толико, што је био скуп у очима текинских љепотица, те су и гледале, да му олакшају тавновање.

(Наставиће се).

Гусле јаворове.

Ј. Поповић-Липовац.

Колико сам млађан пута,
Док по свјету бјелом лутâ,
Слуша струне жића пуне;
Час гдје звечи ко да куне
На врх неба Бога творца,
Час гдје славе Чудотворца!
Час пакленске ришућ муке,
Час у рајске гдје те руке
Звон читаре, арфе, фруле,
С грјешног свјета б' преметнуле!...
Па звек њежни њежних струна,
Колико пута као муња,
Просјеца ми срце младо
Тад у други свјет сам падо.
Заборављућ земно жиће,
Земно жиће, горко пиће...
Топећи се у сласти море.
У небеса тамо горе...
Али све те звуке кад би
У један звук пјесник слио
Неби једних гусла јеку,
Јаворових раван био!...
Гусла светих, свети звуци
Пјеваху ни у срећи, муци, —
Српске славе ладна гроба..!
И плач горки Срба роба..!
Гусла светих — света јека
Тебе ради пет вјекова,
Оштра мача чу се звека!
Гусла светих — моћи пуне
Чудотворне су ти струне!
Пет вјекова твога плача
Ослободи пола Српства,
От турскога већ харача!

Гусла светих — које цмиле
Од туге бис' осушиле,
Дано јоште није треба
Да род Српски усколеба!
Да г' научи да г' застави!
Дага гуђин не поплави...
Гусла светих — чудотворних
Кад загуде кад зајече
У мртвог ће смртну рану
У један миг да изјече!
А некмоли плаха роба,
Да не дигне из ладна гроба!..
Гусла светих Божег дара,
Код твојега ја олтара,
Клечим, клањам па ти велих:
Ако је икад ишта с' неба
На земљицу српску пало
То сте гусле и гудало!..

Митрополит црногорски Василије Петровић.

Пише Марко Драговић.

(Наставак).

На ово писмо Јустина Бодљу Црногорци одговорише овијем писмом.

„Не можемо да вам не одговоримо на вашу прокламу коју сте дали поданицима принциповијем, и од које сте копију послали везиру у Босну; а такође и на многе друге прокламе које сте издавали против нас, а које су све дошле у наше руке. Ви подижете против нас Турке, као што исти Турци нама кажу, а и ми то очима видимо. Ви називате нас немирнијем људима од рода невјерногa и безаконога, и говорите да смо ми издајници порте отоманске. Што пишете да смо ми од рода невјерногa и безаконога ви расудите сами јесте ли право рекли такве ријечи о народу православне вјере Христове и закона свете цркве источне, а народа поштена и света славено-српскога од којега су произлазили свети цареви српски и ерцози црногорски; патријарси и архијереји, свештеници и поштени људи, главари и официри од којијех је многи бивао и у служби мљетачкој, који су толико вјерни били преведрој републици да им је ова давала под заповијед своју војску и саму касу, и није се никада још нашло, да је који од овијех био невјеран; а између вашијех чиновнијех људи бивало је толико невјерника да сте са преступницима напуњали цијеле галије и тамнице. А што пишете да смо издајници порте отоманске, ми нијесмо њени издајници зашто јој никад нијесмо били вјерни ни подложни, нити ћемо никада, но се бијемо с њима да отмемо оно што су они нама отели, и да сачувамо своју вјеру и своју слободу. Ми не знамо зашто ви овако мрзите на нас; зар за то што смо помагали републици у вријеме рата Кипра и Кандије и Мореје, Кашћел-Новога и Цетиња за које зовемо у свједочанство преузвишеногa Бартола Ерицу на којега дође 60 хиљада турске војске, и ми њега сачувасмо и у Котор допратисмо. Па кад би рат најпошљедњи с Турчином пођосмо неколико нас у помоћ републици, јер сви не могасмо због тога што чувасмо наше границе од Турака, под заповједништвом владике Данила. Црногорци ударише на Бар и Турке у град затворише, нашу од Арбаније разбише и оружје и господу мљетачку од турскога роства сачуваше и армату у море упратише како нам свједоче и атестати. Тако исто и под Улцињ вјерно принципу помогосмо. За све ово ми нијесмо тражили никаквих награда, осим што принцип одреди неколицини Црногораца плате, али бише и они преварени. Но ниједан поступак ваш није нам био противан као овај садашњи кад издасте ову прокламу (проглас) у коју дајете запријет да не могу имати с нама посла наша браћа и сусједи, кумови, сватови и пријатељи с којијема смо од настања и до дан данашњи у љубави живјели, и то нам ваша власт сада забрањује и на мјесто љубави видимо да се уводи мрзост у Крајини....“

Године 1755 није било рата, а такође ни у првој половини године 1756. Године 1756 опет је везир писао владици Вазилију писмо са истијем тражбинама с којијема се је обраћао први пут. Но добио је још оштрији одговор.

Мислим да не ће бити сувишно ако приведем овдје још неколике ријечи из писама која писа мит. Василије рускоме и аустријскоме двору.

Ево што пише у писму које је послато колегији иностранијех дјела.

„Везир је босански са неколико војске опколио Црну Гору, а од мора венецијанци са њиховом флотом те не даду нашијем фамилијама да к бреговима морскијема траже уточишта. Војска турска иде противу нас од Херцеговине, Арбаније, Босне, Рашке са намјером да Црну Гору покоре. За то молимо Њено царско Величанство да нам поможе и да нас не пушти да пропанемо.“

У писму аустријскоме двору пише се слиједеће:

„Вашему царскоме Величанству достављам до знања о нуждама које су у нашему крају црногорскоме. Мехмед-паша везир босански, по наредби султана, дигао се је против нас, и осим њега везир румелијски, паша од Арбаније, паша од Призрена, паша Мехотински, *) паша Ново-Пазарски, паша Херцеговачки и сњима велика војска. Кад видјесмо ову силну турску војску, и кад примисмо писмо везира босанскога у којему писаше да ће мене архијереја христова на колац натакнути, свете цркве разорити, народ поробити тада ми обратисмо поглед свој на високославне цареве римскога и рускога као на савезнике истине и ненарушиме љубави. Послије тога ми примисмо извјештај да је Ваше Величанство наредило своме посланику у Цариграду да заједно с руским резидентом ради код порте отоманске у одбрану интереса раше Црне Горе. За ово ми, са свијем нашијем народом, приносимо благодарност Вашему Величанству.

„Ми нијесмо штедјели црковно имање и били смо скупили око 40 хиљада добре војске и кренули против безбожнијех бусурмана и изашли на наше границе. Но Турци овога пута против нас не изидоше. Тада наше чете отидоше далеко у турску земљу гдје су се сретали са Турцима и били се с њима и наше чете свуда су побједу одржале над турским четама. У томе било је много Турака побијено и три старешине турски били су живи ухваћени, па их наши објесише на сред пута куда је хтјела турска војска проћи. Таквијем начином Турци су се натраг повратили, а послије тога писали су нама и молили да им харач пошљемо, али им ми нијесмо ништа

*) Да није Метохијски из Херцеговоне. Метохија је главна варошица у Гацко. М. Д.

послали... Молимо Баше Величанство да и напријед не оставите нас без ваше помоћи... Из Црне Горе Јануара 15 1756 год."

У другој половини 1756 године крене се против Црне Горе: везир Босански са 5000 регуларне и 30.000 нерегуларне војске. *) У исто вријеме кренули су на Црну Гору и паша од Арбаније и везир од Румелије. Црногорци су скупили сву војску како своју тако и помоћну из околних племена. Но војска Црногорска није била сва у једно окупљена. Једна је била остала против Арбаније, једна да чека везира од Румелије, а једна је изашла против Османпаше који је био пред војском везира босанскога. Црногорску је војску предводио сам мит. Сава. Војска црногорска изашла је према Никшића да овдје чека везирову војску. Намјера је била, ако се мога, овдје зауставити турску војску да не улази у унутрашњост Црне Горе.

Жестоки бој започео се је, близу самога града Никшића, у мјесецу Новембру и трајао је до 6. Децембра. На сами Никољ-дан, говори љетописац, био је рјешителни бој у којему Црногорци остадоше побједитељи. Турци су били до ноге потучени. Османпаша био је рањен и са остатком своје војске побјегао је у Босну.

И друге војске Турске, везира од Румелије, и паше од Арбаније, биле су потучене, те и овога пута Црна Гора остаде спашена од непријатељских покушаја.

Године 1756 дошао је у Црну Гору, на Цетиње, руски поданик архимандрит светогорскога предтеченскога манастира Владимир Буковински. Овај је ишао преко Цариграда са Крф и друга мјеста да се тамо поклони светитељу Шпиридону и светоме Симеону Богопримцу. Од туда мислио је вратити се преко Венеције у Русију. У томе путовању, запао је у Црну Гору. Дошавши на Цетиње он се је јавио владици Сави и владици Василију од којијех је био најмилостивије примљен и намјештен у цетињски митрополитски манастир.

Те исте године архимандрит Владимир Буковински био је посвећен за епископа предјела Зетских, који су спадали у епархију митрополита Црногорскога. Посвећење Владимира Буковинског свршили су митрополити Сава и Василије као што сведочи ова грамата која је дата епископу Владимиру у вријеме његовог посвећења.

„Дајемо на знање свакоме коме је потребно знати да показатељ ове стављене грамате, судом Божијем дошавши к нама из Цариграда, пречасни архимандрит Владимир Буковински Велико-Рус, у оно вријеме кад ми бјесмо у великој нужди од војске Турске, која бјеше опколила Црну Гору, и од Мљечана који бјеху затворили своје границе пред нама, постављен је, по избрању нашему и свега нашега свештенства и свијех нашијех чиноначалника, за епископа предјела зетских који се налазе у нашој јепархији. Послије посвећења предадосмо му, као Великорусу, све ствари које даровали бјеху овоме светоме манастиру цар Петар Велики и његова кћер царица Јелисавета да, ако би Турци нашу земљу похарали и нас два архијереја побједили или погубили, ови архијереј зетски узме све речене ствари и понесе на чување у руску државу. А ако турска војска, која је около Црне Горе, буде побјеђена и одступи од наше земље, у таквоме случају препоручујемо Њеноме Величанству царици Јелисавети поменутога јепископа Владимира. У овоме дајемо преосвећеноме јепископу Владимиру ово свједочанство које сопствено ручно потписујемо. Дано у резиденцији нашој митрополитској на Цетињу 30. Октобра 1756 године." Потписани су митрополити Сава и Василије.

Ово писмо најјасније је свједочанство тадашњега стања Црне Горе. Владике Црногорски бјеху прегли са својијем народом јуначки погинути, погинути а не допуштити да поганска нога погази њихову земљу док је иједнога у животу. „Нека наша земља нашу крв пије пријеђ но очима видимо да је душман погази" бјеше девиз владика и народа црногорскога. Жалосно је било видјети кад владика Сава и владика Василије предаваху црковна богаства, дарове рускијех царева, јепископу Владимиру, али и поносито је било видјети кад господари црногорски, са својијем народом, нђаху на жртву за „крст свети и слободу златну." Ево узми ово злато и сребро и сакри га гдје год од пљачке турске. Жао нам је то злато и сребро које је украшавало наше храмове, који ће можда данас сјутра бити разорени од Турака. Ово је сребро и злато даровано нашим црквама од благочастивијех владалаца братске нам Русије. Опет га носи тамо да се метне у свете цркве. Ми остајемо овдје и не жалимо свој живот за народ наш и нашу слободу." Велик је, свечан је и жалостан је овакав тренутак. Изгубила се бјеше свака надежда на спасење од пријетеће опасности. Ријешење је било достојно славе и вјечнога спомена: погинути, или спасти отаџбину.

Кас што смо видјели више турска војска била је побјеђена и Црна Гора спасена.

И ако је турска војска кретала опет исте године да удари на Црну Гору — није ударала, но се је мотала око граница црногорских.

У почетку Новембра мјесеца 1756 године м. Василије крену је опет у Русију да ради тамо у корист свога народа. Главни узроци који га крепуше пут Русије били су: 1) Искати помоћ за Црну Гору, 2) уредити један пук војске у Русију који би се звао „Црногорским пуком"; 3) повести неколико младијех Црногораца да их намјести у руске школе. Василије се је са свијем старао да што више Црногораца иде у Русију и да се тамо уче у војничким и грађанским школама. У једноме писму кнезу Голицину Василије говори овако: "Ја сам савјетовао Црногорце да шиљу своју дјецу у високославну руску царевину да се уче у томошњим школама, а људима говорио сам да иду у Русију и да ступају у војску да се тамо уче војничкоме искуству."

Василије је отишао из Црне Горе најпријед у Фјуму (Ријеку) да од туда, ако мога, учини неке преговоре са мљетачком владом и да поради још око неких других црногорскијех ствари. Ово писмо које је он писао графу Кајзерлингу, рускоме посланику у Бечу, најјасније ће нам показати циљ овога Василијева путовања. Ево тога писма.

„Вашему сијатељству познато је како Црногорци желе у славну руску царевину имати један пук војске, од иљаду људи, који пук би се називао „црногорскијем." Ови број људи већ је скупљен и био би и до сад отправљен у Русију да није било препрека које су нам нам чињене од стране мљетачке републике.

„Мајор Стефан Петровић, који се налази у војничкој служби Њеногa Величанства, казао нам је како је мљетачки посланик, који се налази при двору аустријскоме, говорио вашем сијатељству да се Црна Гора налази у подаништву отоманске порте

*) У једноме извјешћу стоји да је везир имао 60.000 војске.

што је потврђивао историјом ове земље и некаквијем трактатима који су чињени међу турском државом и републиком мљетачком, а такође и тијем да ми плаћамо данак отоманској порти. Овијем се изговара мљетачка република те неће допуштити Црногорцима прелазак кроз њене земље. Осим овога поставила је своју флоту противу Црне Горе, и не само непријатељски, но се може рећи варварски је затворила своје границе од Црногораца као што свједочи ова проклама коју је издао Јустин Болду, од које вјерну копију вама шаљемо. Брод који је био послан из Тријешћа пуковником Стефаном Пучковим и мајором Петровићем да исти прими под Котор Црногорце, чим је дошао под Котор ухшшен је од истога Јустина Болду гдје и сада стоји . . . .

„Ја одговарам на ову изјаву мљетачке владе, која тврди да су Црногорци турски поданици и да им плаћају данак, да иста изјава није истинита јербо Црногорци никада нијесу били турски поданици, и данка никаквога нијесу им никада плаћали, но су свагда стојали оружаком руком против Турске и многе побједе над њима одржали. Осим овога република мљетачка кад је ратовала са Турцима, обраћала се је к нама са молбама да јој поможемо што смо ми толико пута чинили . . . .

„Сва садашња зла чини нама република мљетачка због тога што смо ми приступили савезу са Русијом, и због тога што види да царица руска толико благоволи к Црногорцима, а Црногорци да су толико вјерни Русији. Она се стара да усрђе које ми имамо према Русији уништи, но надамо се на Бога да у овоме неће имати успјехе. . .

„Молим ваше сјатељство да ову изјаву доведете до знања Њеногa царскога Величанства, а међу тијем, док дође највиша резолуција, да радите код мљетачке владе да пропуштају Црногорце који желе ходити у Русију. . . . Фјум „(Ријека) 13. Децембра 1756 године. . .

(Наставиће се.)

ПЈЕСМЕ ИЗ ВАСОЈЕВИЋА.

(Наставак).

И ова је пјесма много осакаћена; али закључава у себи интересантне податке. Из ње дознајемо, да је тада већ био јак род Османагића и да Османагићи држали су на себе и Подгорицу; а црни Арапин долази да обори ту њихову снагу; али Васојевићи радо иду у помоћ њима, јер и сами не узнају над собом турског надмоћја. Затим Рајевић Ракета не иде преко Вјетерника, а одмах низ Кучке Дрекаловиће; то би морало бити због свађе с Братоножићима, о којој смо зборили више. Све то подудара се с истином. Односно цркве ми не знамо, за коју збори се овдје. Стара црква у славу Вознесенија, мислим, не може бити; јер је то било много прије. Да није то црква у име Александра, којему се обећали, а још нијесу имали сучим градити, и у том дар Османагића помогао је њима испунити своје обећање. Ма какве биле појединости, у којима може бити нека збрка или нејасност; али у главном ове се пјесме подпуно подударају једна с другом. Нама остаје у нешто тачније опредјелити вријеме. У том поможе нам име Лала, који се спомиње у првој пјесми. Он је био син Дрекала, кад су Кучи били још латини или унијоти; он је први примио православље с цијелим својим племеном, и то је било извршено владиком црногорским Руфимом Бољевићем, који је живио до године 1675. На свршетку овога столећа догађају се ствари, које су биле врло значајне за српски народ.

Турци су потучени под Бечом; инћерани из Лике, Кроаве, Славоније и цијеле Угарске; Станко Јакшић са својима Котаранима ћера њих чак у Босну; Мљечићи дигоше се такође и с помоћу Црногораца оћерали су Турке из Новога у Боку. Али, оћерани из дубљине Јевропе, Турци још више наваљују на српски народ, гдје њему ниоклен није могла доћи помоћ. Са свом снагом Турци наваљиваху на Црну Гору светећи се њој за то, што је она увјек помагала Мљецима. Такво стање ствари изазвало је хајдуштво, којему је задаћа била бити поједине Турке, зулумћаре српскога народа, а с тим заједно рушити и подкопавати њихову царевину. Васојевићи у том нијесу били пошљедњи, и ако је положај њихов био најгори, јер њима није било ни заклона, ни ослона на никога. Из овога периода представљамо три пјесме о арамбашама Милошу Марковићу, Ивану Лакушићу и Божу Вешову.

IV.

Четовање Марковић Милоша.

(Од Ђорђа Ђукића.)

Подиже се једна чета мала, 1
Једна чета два су четовође,
Одколен се вазда подизала,
Од племена од Васојевића.
Обећу ви по имену казат: 5
Једно ти је Марковић Милошу;
А друго је Лакушић Иване.
Ето чета Комом и планином,
Доклен дође на Љубан планину.
Ту је чета трудна починула 10
И ладне се воде напојила.
Па бесједи Лакушићу Иво:
„Побратиме, Марковић Милошу!
Да куд ћемо чету окренути?
Ал' ћемо је Плаву, ал' Гусињу, 15
Али ћемо граду Колашину,
Пријепољу, ал' Бијелу пољу,
Ал' ћемо је питому Вијору,
Али ћемо к Пећи-Дукађину
Али чету к Пештеру Сјеници?“ 20
Чека Милош, па му одговара:
„Побратиме, Лакушић Иване!
Нећу чету окренути Плаву,
Ни Гусињу, нити Колашину,
Пријепољу, ни Бијелопољу, 25
Ни питому Пећи Дукађину,
Ни ћу чету к Пештер', ни Сјеници.
Но сам чуо, ће казују људи,
Ето тамо Хасу гиздавоме
Бјелу кулу старца Ђулијана; 30
Око куле камена авлија,
А на кулу девет Ђулагића;
Тешки зулум сиротињи раде:
Узимају данке и араче;
А све купе ситне четвртине 35
И порезе од седам година;

Узимају цареву мирију.
Сиротињи зулум одолио;
Вће јој у то живовања нема.
Оћу чету на њи окренути, 40
Ја би да Бог и срећа јуначка,
Да погубим девет Ђулагића;
Да почине сиротиња раја
Од зулума девет Ђулагића."
Онда Иво њему бесједио: 45
„Побратиме, Марковић Милошу!
Ја ти тамо с четом поћи нећу.
Три пут сам му чету подизао
На његову кулу и авлију;
Каква бјеше кула и авлија! 50
Баш да пукне муња од облака,
Не би њојзи квара учињела;
А камо ли рука од јунака!
Но ћу моју чету окренути
У пространу Пештер и Сјеницу, 55
Ту сам пређе ћара уводио:
Ту у Пештер бјеше трговина,
Трговина шесдесет волова,
Код њи нема до два чобанина;
Доста ћара за дружину бјеше." 60
Онда Милош Иву проговара:
„Нека ћара и нека белаја!
Ајд идимо на нашег душмана,
Да сломимо нашега крвника,
Све што прити нашу сиротињу, 65
Која јадна у невољу цмили."
То зборише на ноге усташе,
Па наполи друштво дијелише.
Иво иде к пространој Пештери;
Милош оде Хасу гиздавоме. 70
У најљепши вакат долазио,
Међу акшам и међу јације,
Он кад дође кули и авлији,
При Милошу добра срећа била:
Дома нема осам Ђулагића; 75
Но су пошли у село Заостро.
Да покупе данке и араче,
Ал' на кулу Ђулагића-бега
Он се нада осам Ђулагића,
Да му дођу на бијелу кулу. 80
Отворио од авлије врата,
У авлију уводио друштво;
Па овако њима бесједио:
„Чекајте ме, моја браћо драга,
Чекајте ме кули у авлији; 85
А ја пођох на бијелу кулу,
Да облазим кулу и чардака."
Па га ето уз скамлије кули,
Ал' од куле отворена врата:
Надају се дојте Ђулагићи. 90
Он ушета у бијелу кулу;
Ал' у кулу гарац од свијеће,
Он угледа Ђулагића-бега,
Ђе он спава кули у камари;
А код њега двије каде младе; 95
Под главу му двије златке мале,
Превари се, — шинула га гуја, —
Те дофати пушку саделију.
Ал' га турска була опазила,
Па повика господара свога: 100
„Господаре, Ђулагићу-бего!
Мене таче рука од хајдука."
Скочи бего, ка' да се помами,
Па дофати пушку саделију,
Па јој даде ватру огањ живи; 105
Те погоди Марковић Милоша,
Десну му је ногу саломио.
При Милошу добра срећа била:
Те му пушка фењер утулила.
Нити паде, нити се препаде, 110
Но се срете бистрим џефердаром;
Па утече низ скамлије кули,
Доклен дође у мермер-авлију.
Ал' ту друга ниједнога нема,
Утекоше лугу и шеварју, 115
Утекоше, срамота њи била!
Он се штапље бистрим џефердаром;
Па га ето лугу и шеварју;
Па је собом јунак бесједио:
„О, лужино, камо ми дружина?" 120
Па дофати ханџар из појаса,
Па под собом ендек ископао,
У земљу се јунак закопао.
Кад у јутру дан и зора била;
Рано рани Ђулагићу-бего 125
У руку му везена шишана;
А кад дође каменој авлији,
Он ту нађе крвцу од јунака;
Па по крвци потражи хајдука.
Доклен дође лугу и шевару, 130
Ту он виђе Марковић Милоша.
Чим га виђе, тијем га познаде,
По чувењу и по казивању;
Пак овако њему проговара:
„Курво једна, Марковић Милошу! 135
Што си до сад јунак учинио,
То ће бити твоје грјешне душе;
Што ћеш по сад, Милош, учињети,
То ће бити све о моје душе."
Па не оће пушком да га бије, 140
Но га пијаше жива уфатити.
Милош њему на то одговара:
„О, Турчине, кукала ти мајка!
У чем си се, Туре заумило?
Није ласно уфатит сокола, 145
Ал' под облак њега стријељати."
Па од ока пали џефердана,
Те погоди Ђулагића-бега
У ковије међу очи двије,
Док му прште чело под капицу. 150
Пушка танка, ма је гласовита:
То се чуло у село Заостро;
То зачуо старац Ђулијане,
Па повика осам Ђулагића.
Пуче пушка на танку чардаку: 155
Бегу јесте нешто до невоље;
Ђулагићи на ноге скочише
И готове коње закрочише;
Па их ето Хасу гиздавоме.
Кад дођоше кули и авлија, 160
Погледаше лугу и шевару,
Угледаше Ђулагића бега,
Ђе је њима погинуо бего;
И виђоше Марковић Милоша,
Па на њега јуриш учињели. 165
Но да видиш Марковић Милоша!
Редом пуни бистра џефердара,
Те погоди Ђулагић Алију.
Јошет Милош пуни џефердара,
То погоди Ђулагић-Мурата. 170
Па четвртом пуни џефердара,

NACIONALNA BIBLIOTEKA CRNE GORE

Те погоди Ђулагић-Асана.
Петом пуни Милош цефердара,
Те погоди Ђулагић-Омера.
Шестом Милош пуни цефердара, 175
Те погоди Ђулагића-Паша.
Седмом пуни Милош цефердара,
Те погоди Ђулагића-Аља.
Осмом Милош пуни цефердара,
Те погоди Ђулагића-Реџа. 180
А деветом пуни цефердара,
Те погоди Ђулагића-Мала.
Кад то виђе старац Ђулијане,
Да погибе девет Ђулагића;
Он појаха ата четвртака, 185
Па поводи сабљу димискију
На Милоша јуриш учинио;
Па је њему тако говорио:
»Курво једна, Марковић Милошу!
Ласно ти је тице перутати; 190
Но је мука орла дочекати.«
Па на њега јуриш учинио,
С' атом њега старац прескочио.
Милош тога с' није препануо
Но десетом пуни цефердара 195
Те погоди старца Ђулијана.
Тај мах Милош из гласа кликује:
»А ђесте ви од горе хајдуци?
А ђесте ми, нигђе вас не било!
Ви дођите лугу и шевару, 200
Посјеците девет Ђулагића
И десетог старца Ђулијана,
И прифат'те рањена јунака;
Јесу мене ране одољеле.«
То зачуше његова дружина; 205
Па њи ето преко поља равна,
Док дођоше лугу и шевару.
Посјекоше девет Ђулагића
И десетог старца Ђрлијана.
Па њи ето на бијелу кулу; 210
Те по кули покупише благо.
А каде их младе потиснуше,
Бјелу кулу огњем изгорјеше,
Приведоше ата Ђулагина;
Па дофате рањена јунака; 215
Турише га коњу на рамена,
Па њи ето уз Нахију равну;
Док дођоше на Љубан планину;
Тунак они на конак панули
И рањена одморе јунака; 220
Превију му ране у мараме.
Док ево ти Лакушић Ивана;
И он шићар досар задобио;
Пештерскијех шестдесет волова,
И он носи двије турске главе. 225
Кад он нађе рањена Милоша,
Иван њему ране честиташе:
Један другом честита јунаштво;
Па велики шићар дијелише,
Свакојему другу поједнако, 230
Сваки ојде вилајету своме;
И Милош се рана излијечио.

(Наставиће се).

КЊИЖЕВНИ ПРЕГЛЕД.

Позориште.

Добровољно позоришно друштво наше читаонице почаствовало нас је 11. ов. м. претставом шаљивих комада: „Шаран“ и „Пола вина пола воде“.

Успјех нашијех почетника — дилетаната — превазишао је свако очекивање. Ова престава надмашила је знатно прве. Измјена к бољему и допуна примјетила се код свију лица, који су играли у пређашњим улогама, а на име у држању, кретању, дикцији, мимици, једном ријечи у свему. Причају о Демостену, — и ако ово сравњивање није баш згодно — да је од природе био мucав, имао кратко дисање, спољни изглед смијешан, па је ипак челичном вољом побједио све тешкоће и постао најславнији бесједник. Играчи добром вољом постигли су много. У осталом, нашој младежи, особито у овијем крајевима, нити су нужна усиљавања налик на она која је чинио поменути оратор, нити пак слава глумачка. Прво, што је од природе појмљива, а друго, што у српском народу нема довољно тражње и награде вјештини у опште, и глумачкој најмање. Читаоци се сјећају колико је глумаца у нас Срба умрло без коре хљеба и сахрањено на добровољне прилоге. Но доставити обитаоцима наше малене престонице, сиромашне у разноврсним упечатцима великосвјетске вароши, здраву поуку и корисну забаву — то могу наши својевољно рекрутирани, мјестни глумци, чему је најбољи доказ то, што су и ове преставе била заузета готово сва мјеста нашег провизорног театра. Поред Његове Свјетлости Насљедника и г.ђе Стане, мајке Њ. Височанства, могли су се видјети у „ложама“ страни заступници: руски, турски, аустријски и наши виши чиновници. Многи од њих, који знају без сумње, шта су позоришта и театралне снаге, по свршетку претставе изражавали су једни потпуно задовољство, а други не мало чуђење.

У првом комаду удовицу играла је г-ђа Ј. С. Мартиновића добро, а неки веле најбоље Г-ђца Перовић, као лукава собарица, поред тога што је добро научила своју улогу, требала је имати живљег и природнијег говора. Лазу Поповића г. Ковачевић, а његовог слугу Јована г. С. Мартиновић одиграли су лијепо.

То се може рећи и о главним улогама у другом комаду „Шарану“, г-ђи Павловићки са добро погођенијем одијелом, подбочивањем и изговором живе, лукаве и симпатичне сељанке банаћанске, Пантине жене; г. Н. Татару, свршеном препарандисти, коме не треба други „ајзлибан“ до својих ногa, да пријеђе толики пут, да наивно, природно и слободно искаже љубав својоі Савци, г-ци Вукотић, а такође о г. Ковачевићу. Овај у лицу чика Панте, гдје он као сељак философира о првенству човјека, који изумјева „димшиће“, пише књиге и календаре и т. д. пред женом (жалосна јој мајка!“) — био је изврстан, и ако његов танки младићски глас не звони баш натурално из уста старог банатског сељака. При крају игре, гдје чича Панта налази у земљи шарана (крапа), ког је његова жена Ана ту закопала и свикала сво село, направивши мужа лудим и тиме постигла своје, у чему и лежи најјача комика, та сцена није се могла најбоље извести, највише због тјесноће бине.

„Зетски Дом“, коме је већ темељ закопан на погледу шпитаља, преставља у овом одношају много угодности. ?

Цетиње, у државној штампарији.

NACIONALNA BIBLIOTEKA CRNE GORE